

Мовні аспекти вивчення речення (види речень)

Реченням називають слово чи сполучення слів, які виражають певну думку, мають інтонаційну та смислову завершеність. Кожне речення обов'язково має граматичний центр (граматичну основу), тобто підмет та присудок. Також речення може мати й другорядні члени.

За метою висловлювання речення бувають:

- розповідні (повідомляють про якісь факти, події, явища):

Учора вийшов новий альбом гурту «Один в каное»;

- питальні (виражають запитання):

Ти вже прослухав новий альбом гурту «Один в каное»?

- спонукальні (спонукають до дії у формі прохання, поради чи наказу):

Послухай новий альбом гурту «Один в каное».

За емоційним забарвленням розрізняють окличні та неокличні речення. В окличних реченнях наприкінці ставлять знак оклику, а вимовляють їх із підвищеною інтонацією:

Так тримати!

За складом граматичної основи речення поділяють на двоскладні й односкладні. Двоскладне речення має два головних члени — і підмет, і присудок:

Олег літав на зимових канікулах в Амстердам.

Речення, у якому є або підмет, або присудок, і цього досить для розуміння змісту, називають *односкладним*:

Хочу стати кращим у цій справі.

За наявністю другорядних членів речення бувають поширеними та непоширеними.

На прогулянку я вдягнула зручний та теплі світшот.

Це речення є поширеним, оскільки, крім граматичної основи (я вдягнула), у ньому ще є другорядні члени (обставина, означення, додаток).

Речення, яке складається лише з підмета та присудка, називають непоширеним:

Усі вони працювали.

За наявністю або відсутністю членів речення, що потрібні для розуміння змісту, речення бувають повними та неповними.

У повному реченні наявні всі члени речення, що потрібні для завершеності будови, повноти речення та розуміння змісту цього речення. Неповним же називають речення, у якому пропущено один чи кілька членів, зрозумілих із контексту або ситуації.

— *Куди ти йдеш?* (повне речення)

— *У бібліотеку.* (неповне речення)

У другому реченні пропущено присудок, але цей присудок ми можемо відновити з попередньої фрази: йду в бібліотеку.

За будовою речення бувають прості й складні. Якщо в реченні одна граматична основа, таке речення є простим:

Настав похмурий жовтень.

Порівняймо з таким реченням:

Настав похмурий жовтень, і птахи почали збиратися в теплі краї.

Це речення вже складне, адже має дві граматичні основи.

Складні речення поділяють на сполучникові та безсполучникові.

Якщо частини складного речення пов'язані лише інтонаційно, таке речення є безсполучниковим:

Рече та стогне Дніпр широкий, сердитий вітер завива (Т.Шевченко).

Сполучникові речення бувають складносурядними та складнопідрядними.

Складносурядним називають складне речення, частини якого рівноправні за змістом і граматично, а також зв'язані сурядними сполучниками (єднальними, протиставними та розділовими).

Ялинка затремтіла від низу до вершечка, і кілька зелених глиць упало на сніг (А. Антонов).

Складнопідрядним називають речення, частини якого нерівноправні за змістом та граматично і з'єднані за допомогою сполучників підрядності або сполучних слів.

Коли сонечко зайшло, місяць вийшов на арену.

Практичні завдання

Прочитайте фрагмент із книги «Гаррі Поттер і таємна кімната» та схарактеризуйте види речень.

Сніг не розтанув і наступного ранку.

— Гаррі, пограємо в шахи? — запитав Рон.

— Не хочу.

— Може, підемо до Гегріда?

— Ні. Йди, як хочеш...

— Гаррі, я знаю, про що ти думаєш, — про дзеркало. Але не йди туди сьогодні.

Приклад:

— Не хочу.

За метою висловлювання: розповідне.

За емоційним забарвленням: неокличне.

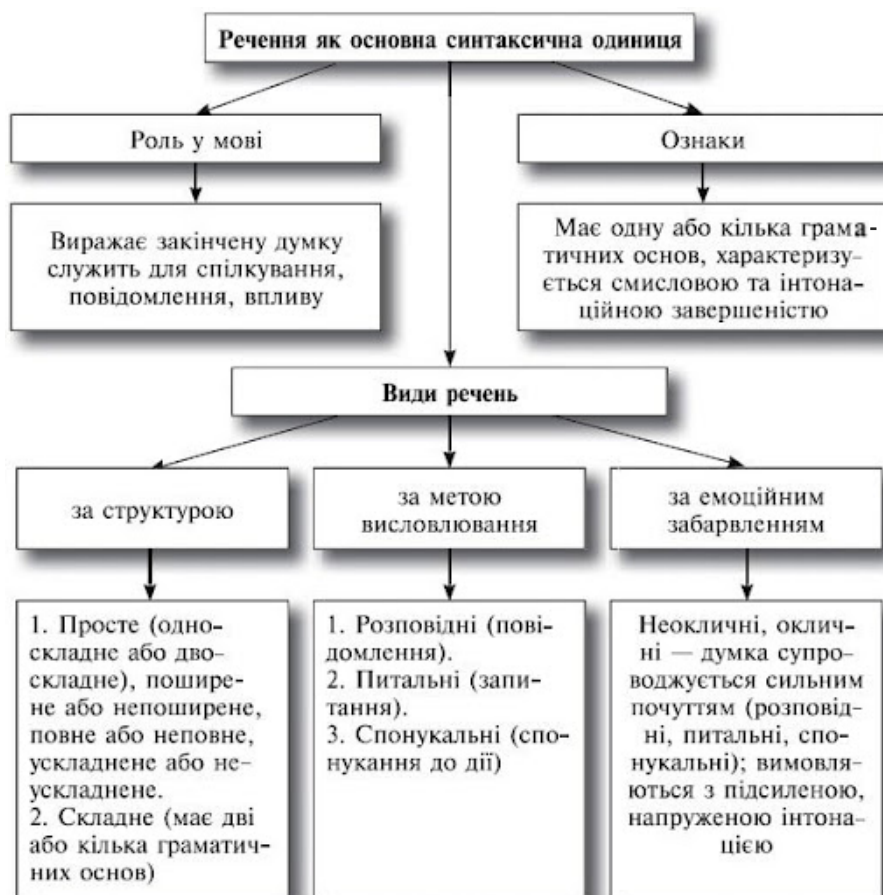
За складом граматичної основи: односкладне, означено-особове.

За наявністю другорядних членів речення: непоширене.

За наявністю або відсутністю членів речення, що потрібні для розуміння змісту: неповне.

За будовою: просте.

Ілюстративний матеріал

Рекомендовані джерела

1. Українська легко. Граматична основа. Види речень. 2021. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=qPN8Tt-fW80>.
2. EdEra. Класифікація речень. Онлайн-курс з підготовки до ЗНО «Лайфхаки з української мови». 2017. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=b8oLTN5R9GA&t=497s>.
3. Наталя Ільченко. Види речень. 2021. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=f22pwAgDCdg&t=344s>.